

Валентина Шумова

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ ПІЗНЬОТРИПІЛЬСЬКОГО ПОСЕЛЕННЯ ГОРДАШІВКА-II НА ЧЕРКАЩИНІ

У статті мова йде про результати досліджень пам'ятки етапу пізнього періоду СII трипільської культури Буго-Дніпровського регіону Гордашівка-II. Матеріали поселення вказують на контакти двох ареалів культурно-історичної спільності Кукутень-Трипілля, а саме Буго-Дніпровського («посткосенівського» населення) західно-трипільської генетичної лінії розвитку та общин східнотрипільської генетичної лінії розвитку (частково софіївського локального варіанту Середнього Подніпров'я).

Ключові слова: Гордашівка-II, пізньотрипільські поселення, житла, реконструкція, кераміка, датування, етап СII Трипілля.

Поселення етапу пізнього періоду С II розвитку трипільської культури у Буго-Дніпровському регіоні досить довгий час залишались недостатньо дослідженими. Завдяки розвідкам В. Стефановича та В. Храбана, на Уманщині на початку 60-х років ХХ ст. стали більш відомими місцезнаходження окремих пам'яток. У 1996 р. проводились охоронні розкопки пам'ятки Гордашівка-II (керівник Шумова В.О.), організовані спільно Обласним відділенням охорони пам'яток Черкащини та кафедрою Археології та музеєзнавства Національного університету імені Тараса Шевченка (професор Гладких М.І.). Певний час в селі Гордашівка знаходилась Археологічна база університету для проходження планових археологічних практик студентів істориків-археологів, які брали участь у розкопках.

Поселення Гордашівка-II знаходиться на правому березі р. Гірський Тікич, у 2,5 км на захід від південно-західної околиці с. Гордашівка (кол. Звенигородський р-н Черкаської обл.) і займає частину невисокого схилу плато, з півночі обмеженого долиною струмка (права притока ріки), а зі сходу довгою балкою (рис. 1) На території села більш відомою є пам'ятка Гордашівка-I етапу В II розвитку Трипілля, відкрите А.І. Заболотським (Діденко та ін. с. 141-142). Пізніше Гордашівка-I обстежувалась загонами Трипільської комплексної експедиції Інституту археології НАН України (керівники загонів Цвек О.В., Шмаглій М.М., Мовша Т.Г.).

Наша увага зосереджена на поселенні Гордашівка-II, що зазнає значної руйнації через сільськогосподарську діяльність. На поверхні

ріллі прослідковані вигорнуті шматки випаленої обмазки та фрагменти кераміки, що свідчать про місцезнаходження давніх глинобитних будівель. Спостереження вказують, що вірогідно поселення мало кругове планування з вільним від забудови центром і його розміри не перевищували 3 га. (Шумова, Суховий 1997, с. 42-143; Шумова 1997, с. 10-12). Розкоп був закладений у східній частині поселення. Невеликих розмірів площадка №1 залягала на глибині 30-40 см від сучасної поверхні, на межі шару чорнозему і слабкогумусованого суглинку. Прямокутна у плані площадка довжиною 12,5 м, шириною в середньому 5,0 м, була орієнтована з північного заходу на південний схід. Вона мала майже рівні краї, але південно-західний був сильно ушкоджений оранкою. Глиняна обмазка залягала майже горизонтально із незначним нахилом (-15/-25см) у східному напрямку. Площадка складалась з кількох шарів обмазки, що різняться своєю щільністю і товщиною, складом глиняної маси і якістю обробки поверхні. Рештки будівлі зазнали нерівномірної дії вогню. Випал досить високий, особливо з південно-західного краю.

Верхній, сильно пошкоджений шар глиняної обмазки не був суцільним і складався з ділянок подрібнених аморфних шматків з крихтою.

У будівельній червоноглиняній масі присутня значна кількість рослинних домішок. На окремих фрагментах прослідковано відбитки вузьких плах, пруту й очерету. Серед шматків подрібненої обмазки траплялись уламки посуду і кістки тварин. Загальна товщина верхнього шару 6-10 см.

Другий шар складав основу площадки й саме він надав форму і розмір більш-менш рівному і щільному заляганню. Місцями мав розриви або скупчення обмазки, що лежала на ребрі. В цілому складався з декількох нашарувань. Глиняна маса в основі мала домішку полови, що зверху в один або два заглажених шари була намащена чистою червоною глиною. Загальна товщина шару — 20-25 см. В нижній частині обмазки зафіксовані відбитки колотого дерева — плах (ширина 10-15 см) та пруту. Відбитки переважно орієнтовані перпендикулярно довжині площадки. По краях площадки та її центру простежуються, орієнтовані по довжині, відбитки широких (20-25 см) колод. Зі східної сторони площадки із другим шаром пов'язаний розрив у заляганні (ширина 35-40 см) і довжиною 3,5 м, він проходив в поперек площадки з півдня на північ. Вздовж розриву з обох сторін шматки глини змикались із заляганням другого шару і помітно відрізнялись кольором маси (суміш червоної та білої глин з домішкою полови). Шматки обмазки із заглаженою поверхнею здебільшого лежали на ребрі. Відбитки колотого дерева, що збереглися на них, були направлені паралельно до сторін розриву. З північно-східного краю розриву знаходилось аморфне скупчення каміння, фрагменти кераміки та кістки тварин. Другий шар мав досить високий випал, місцями пропечений наскрізь до стану шлаку (переважно південна сторона).

Розчищений третій шар виявився намащеною на ґрунт глиняною долівкою, що була зафіксована майже по всій площі. Північно-східний її край ушкоджений значними розривами, а східний поруїнований глибокою оранкою. Шар підмазки долівки західної частини площадки був досить компактним, але у розтрісканому стані. Намащена долівка мала заглажену поверхню і складалось з 2-3 тонких прошарків. З нижнім шаром площадки пов'язані основні елементи інтер'єру. Впритул до південної сторони від центру, в напрямку до східної частини споруди, простежені рештки невисокої прямокутної у плані вимостки (2,0 x 1,2 м, висота — 0,06 м), зведеної із глини з домішками полови. Поверхня її була вирівняна чистою глиною і заглажена. На підвищенні зафіксовано ряд з трьох фрагментованих, напівовальних в перетині, глиняних кілець для розміщення в них посудин великого розміру (внутрішній діаметр — 0,2 м, висота — 0,06 м). Кільця виліплені з суміші білої й червоної глин із часткою полови.

З південної сторони залягання у східному напрямку, але вже за межами площадки на рівній поверхні, знаходилось скупчення кухонного і столового посуду — два розвали великих кухонних горщиків і однієї столової посудини. Серед розвалів лежав цілий, невеликих розмірів,

товстостінний кухонний горщик на чотирьох ніжках, в якому містились одинадцять цілих глиняних прясел (деякі орнаментовані) та фрагмент мініатюрної схематичної фігурки зі слідами пофарбування червоною вохрою. Поряд розчищено ще декілька уламків прясел, ушкоджена маленька, конічної форми, глиняна фішка і дві глиняні відтяжки для ткацького верстата. Неподалік лежали гранітна зернотерка і дрібні уламки каміння та кістки тварин. Скоріш за все, весь цей матеріал змістився по лінії природнього зсуву ґрунту і був пов'язаний зі згаданим вище робочим місцем південного краю площадки.

У південно-західній частині площадки на відстані 1,0 м від західного краю залягання обмазки знаходились рештки череня відкритого вогнища. Споруда мала в плані округлу форму (діаметр — 1,2 м, висота — 0,15 – 0,20 м) та складалась з чотирьох послідовних нашарувань глини нерівномірно розколотих на «плитки». Глина двох верхніх шарів без домішок, а у масі нижніх двох присутня половина. По периметру вогнище мало невисокий заглажений глиняний бортик (висота 0,10 м). Північно-західна сторона бортика була викладена камінням в один ряд і обмащена глиною. Випал високотемпературний, рівномірний, низхідний. Неподалік від вогнища знаходились кам'яна зернотерка, фрагменти двох розтирачів, уламок обушкової частини рогової мотики, фрагмент кістяної проколки та два перепалені відщепи кременю.

Майже впритул до південно-західного краю залишків будівлі, за межами площадки, розчищена прямокутна у плані ділянка (4,0 x 2,5 м) з нерівними краями із фрагментів каолінової глини без домішок. Уламки заглажені з обох сторін, одна з них зберегла сліди пофарбування червоною вохрою. Можливо це залишки внутрішнього облицювання зовнішньої західної стіни нижнього рівня житла.

Під час розкопок решток будівлі серед шматків обмазки траплялись маловиразні фрагменти кераміки та кістки тварин.

Площадку №1 можна розглядати як рештки згорілого наземного дерев'яно-глинобитного житла, що мало майже по всій площі нижнього поверху глиняну долівку. Вона намащувалась чистою глиною безпосередньо на ґрунт, місцями у декілька тонких прошарків. З першим поверхом будівлі пов'язані два робочих місця — основні елементи інтер'єру. У південно-західній частині приміщення розміщувалось вогнище відкритого типу. У південно-східній частині житла знаходилась вимостка з трьома спеціальними глиняними кільцями для фіксації великих посудин. Масивне міжповерхове перекриття споруджувалось з шару глиняної основи із кількома верхніми нашаруваннями нівелювальних підмазок, що укладався на настил з дерев'яних плах та жердин, розмі-

щених по ширині будівлі. Дерев'яна конструкція кроями спиралась на довгі зовнішні стіни та підтримувалась по центру колодою-сволоком. У східній частині другого поверху знаходилась невисока на дерев'яному каркасі глиняна перегородка із проходом у більше за площу приміщення. Також житло мало легке перекриття горища з тонкого шару глини, намащеного на вузькі плахи й жердини. З'ясувати конструкцію зовнішніх стін не вдалось, але зафіксовано внутрішнє обличкування однієї зі стін будинку білою глиною із пофарбуванням червоною вохрою.

У результаті розкопок знайдено невелику кількість археологічного матеріалу, серед якого кількісно переважала кераміка, що традиційно поділяється на *кухонну та столову*. Загальна кількість кераміки, що піддається реконструкції — 210 одиниць. З них на *кухонну кераміку* припадає 70%. Вона виготовлялась із глин двох типів: червоноглиняний посуд — 60% (від всієї кількості кухонної кераміки), та світлоглиняний — 40%. За характером домішок до формувальної маси, посуд поділяється таким чином: жорства, грубозернистий пісок, зерна кварцу — 55% ; дрібний пісок — 19,3 %; слюда — 9,6%; білоглиняний шамот — 7,5%; червоноглиняний шамот — 4,8%; товчена мушля — 3,8%. Морфологічно серед кухонних посудин виділяються: миски (3 одиниці) — зрізано-конічна, напівсферична, іноді із профільованим краєм вінець. Більшість посудин за формою — це горщики, а саме — приземкуваті з S-подібним профілем, високі з округлими плічками, банкоподібні (1 з них на ніжках). Зустрічаються горщики із плавно відігнутими, або рідше з вертикальними вінцями. Одним екземпляром представлено посудину ріпоподібної форми. Поверхня горщиків заглажена, часто обличкована глиною без домішок, іноді пофарбована із середини і зовні вохрою. Кухонний посуд орнаментовано досить бідно. Плічка оздоблювались наколами в один горизонтальний ряд або тонкою прокресленою лінією. Також на плічках зустрічаються групи дрібних наліпів, ручки-вушка під вінцями, або рогоподібні ручки, іноді з горизонтальним проколом. Більшість горщиків як і всі миски не орнаментувались. Випалювалась кухонна кераміка переважно в оксидційному режимі (рис. 2).

Столова кераміка — 30 % (із визначеного керамічного комплексу). Гончарна маса добре вимішана, чиста, або з незначною домішкою дрібного піску. Кераміка тонкостінна, поверхня вкрита тонким шаром тонкоструктурного ангобу, добре заглажена, іноді пофарбована у світло-помаранчевий колір. Виділено дві форми: миски та горщики. *Миски* — зрізано-конічні, сфероконічна, сфероконічна з округлими низькими плічками із круто загнутими вінцями в середину. *Горщики* мають

S-подібний профіль і невисокі, майже вертикальні вінця. Більшість кераміки не орнаментована. Окремі фрагменти мали чорний розпис у вигляді широких горизонтально розміщених стрічок, обведених тонкою хвилястою лінією. Середина між двома широкими лініями заповнена 2-3 тонкими лініями. Простір між ними зайнятий аналогічними стрічками у вигляді навкісних ліній і трикутників. Орнаментальні схеми не визначені. Зазвичай, розписної кераміки на пізньотрипільських пам'ятках буває більше, але у нашому випадку вона майже не збереглась. Випал оксидційний, рівномірний, середній (рис. 3).

Комплекс знахідок доповнюють: з пластики маємо торс мініатюрної схематичної жіночої фігурки, виліпленої із червоноглиняної маси, подібної до столової кераміки, поверхня статуетки заглажена зі слідами фарбування червоною вохрою. По нижньому краю плечових виступів нанесено наскрізні проколи. До пластики, умовно, можна віднести невелику глиняну конічну фішку. Знаряддя праці із глини представлені набором цілих та фрагментованих прясел (18 штук) та відтяжками для ткацького верстата (5 штук). Прясла округлої форми (діаметр від 2,5 до 4,5 см). В перетині мають круглу, овальну, конічну і біконічну форму. В центрі виробів невеликий наскрізний отвір. Частина виробів орнаментована прокресленими радіальними лініями (рис. 4). Відтяжки (діаметр 8-12 см) неорнаментовані, типової округлої форми.

Присутній уламок обушкової частини рогової мотики з отвором та фрагмент проколки з трубчастої кістки. Знайдені також два крем'яні відщепи, а з каменю маємо три зернотерки та два розтирачі.

Комплекс поселення Гордашівка-II, хоча й малочисельний, все ж дозволяє віднести дану пам'ятку до пізнього Трипілля етапу CII, виокремлених у групу пам'яток типу Кочержинці-Шульгівка (Рижов 1996, с. 108-110; Рижов, Шумова 1997, с. 18-19; Рижов, Шумова 2021, с. 88, рис. 4.). Для абсолютного датування матеріалів поселення можна долучити поки що єдині дані з однотипної пам'ятки Шарин-III (Куштан 2015, с. 438). Зважаючи на абсолютні дати, хронологія Гордашівки-II не виходить за межі 3400-3200 рр. до н.е.

Ареал відомих пізньотрипільських пам'яток Межиріччя Південного Бугу та Дніпра зі схожими матеріалами — Гордашівка-II, Мошурів-III, Шарин-III, Черповоди-I, Дубова, Роги, Паланка-II, Кочержинці-Шульгівка зосереджені по басейнах річок Гірського та Гнилого Тікичів, Ревухи, Синиці, Шполки, Уманки, Ятрані. Поселення переважно займають перші надзаплавні тераси або низькі схили плато, що обмежені балками чи вигинами річок і струмків. Площа пізньотрипільських поселень незначна, в межах 3-7 га. За візуальними спостереженнями селища забудовувались у вигляді

окремих груп по кілька будинків поряд, рядів, напівдуг або по колу невеликими, прямокутними у плані, наземними глинобитно-дервяними будинками спрощеної конструкції з бідним інтер'єром (Шумова, Рижов 1997, с. 23-24; Рижов 2003, с. 188).

Керамічні матеріали поселень регіону досить однорідні. Характерною ознакою є незначна кількість столового посуду, розпис якого монохромний чорний, зберігається рідко, або зовсім відсутній. Привертає увагу застосування практично однакових гончарних мас у виготовленні кухонного посуду, його оформленні, а саме у прийомах ретельного загладжування, ангобування та іноді фарбування поверхонь вохрою. Проте в кухонній кераміці Гордашівки-II, Мошурова-III, Шарина-III присутні й певні специфічні риси. Так у техніко-технологічних прийомах виготовлення кухонного посуду у гончарній масі помічено наявність гематиту, при цьому суттєво зменшується частка домішки товченої мушлі й домінуючими стають жорсткості та дрібний пісок. В оформленні поверхні горщиків вкрай рідко фіксується прийом смужкового загладжування. В оздобленні помітне зменшення

кількості декоративних елементів — це лише прокреслені тонкі лінії, горизонтальні ряди дрібних вдавлень на вінцях або плічках, при цьому майже відсутні характерні для пізньотрипільського посуду відтиски мотузки у різних варіаціях. Показовим є нанесення на плічка горщиків згрупованих по 2-3 невеликих наліпів (Захарук 1971, с. 201-205; Круц 1977, с. 122-127; Рижов 2003, с. 190-194).

У регіоні спостерігаються малочисельні пам'ятки, де головним компонентом було місцеве «посткосенівське» населення, яке на той час вже втратило традиції гончарного виробництва, притаманного західнотрипільській генетичній лінії розвитку і ввібрало запозичення певних гончарних прийомів з боку сусідніх общин східнотрипільської генетичної лінії розвитку Середнього Подніпров'я (Рижов 2003, с. 195). У Буго-Дніпровському межиріччі досі не виявлені більш пізні пам'ятки фінальної фази, тоді як у басейні Середнього Дністра, на Волині та Пруто-Дністровському ареалі населення Кукутень-Трипільської культурно-історичної спільності ще продовжує свій розвиток.

ЛІТЕРАТУРА

- Діденко, О., Стефанович, В., Черномаз, Б. 2006. *Збірник археологічних пам'яток Уманщини*, Том 1.: Винокур І.С. (ред.), Умань. Уманське видавничо-поліграфічне підприємство 203000.
- Захарук, Ю. М. 1971. Пам'ятки софіївського типу. В: Бібіков, С. М. (ред.). *Археологія Української РСР*. Т. 1. Мідний вік, р. 3, гл. 3. Київ: Наукова Думка, с. 201-205.
- Круц, В.А. 1977. *Позднетрипольские памятники Среднего Поднепровья*. Киев. Наукова думка.
- Куштан, Д. 2015. Керамічний комплекс пізньотрипільського поселення Шарин-III. В: Збірка наукових праць пам'яті Володимира Круца: (ред.) Дяченко, О., Менотті, Ф., Рижов, С., Бунятян, К., Кадров, С.: *Культурний комплекс Кукутень-Трипілля та його сусіди*: Львів: Видавництво «Астролябія», с. 429-439.
- Рыжов, С.Н. 2003. Позднетрипольские памятники Буго-Днепровского Междуречья В: Манзура, И.Б. (ред.) «Stratum-plus», № 2, 2001—2002: «Высшая Антропологическая Школа». Кишинев, с. 187-195.
- Рижов, С.М., Шумова, В.О. 1997. Дослідження пізньотрипільських пам'яток Буго-Дніпровського межиріччя. В: Кадєєв В. І.(в.ред.) *Проблеми історії та археології України: Міжнародна наукова конференція*. Тези доповідей: вид-во «Бизнес Информ». Харків, с. 18-19.
- Рижов, С.М., Шумова, В.О. 2021. Результати археологічних досліджень біля села Мошурів на Черкащині: *Археологія*, № 2, с. 80-91.
- Шумова В.О., Рижов, С.М., 1997. Дослідження пізньотрипільського поселення біля с. Гордашівка на Черкащині. В: Кадєєв, В. І.(в.ред.) *Проблеми історії та археології України: Міжнародна наукова конференція*. Тези доповідей: вид-во «Бизнес Информ». Харків, с. 23-24.
- Шумова, В.О., Суховий, М.О. 1997. Нові данні про трипільську культуру на Черкащині. В: Толочко, П.П. (в. ред.) *Пам'ятки та визначні місця Шевченківського краю. Проблеми охорони та дослідження*. Тези доповідей: ДКПП «ТИРАЖ»: Київ-Канів, с. 142-143.
- Шумова, В.О. 1997. Нові відкриття на Черкащині (пізньотрипільське поселення біля с. Гордашівка). В: Заєць, І.І. (ред.) *XVI Вінницька історико-краєзнавча обласна конференція*. Тези доповідей: «ВГПИ-Лабораторія фотоофсетного друку». Вінниця, с. 10-12.

REFERENCES

- Didenko, O., Stefanovych, V., Chornomaz, B. 2006. *Zbirnyk arkeolohichnykh pam'yatok Umanshchyny*, Tom 1.: Vynokur I. S. (red.), Uman's'ke vydavnycho-polihrafichne pidpryyemstvo 203000. (In Ukrainian)
- Zakharuk, Yu. M. 1971. Pam'yatky sofiyivs'koho typu. V: Bibikov, S. M. (red.). *Arkeolohiya Ukrayins'koyi RSR*. T. 1. Midnyy vik, r. 3, hl. 3. Kyiv: Naukova Dumka, s. 201—205. (In Ukrainian)
- Kruts, V.A. 1977. *Pozdnetripol'skiye pamyatniki Srednego Podneprov'ya*. Kiev. Naukova dumka. (In Russian)
- Kushtan, D. 2015. Keramichnyy kompleks pizn'otrypil's'koho poselennya Sharyn-III. V: Zbirka nakovykh prats' pam'yati Volodymyra Krutsa: (red.) Dyachenko, O., Menotti, F., Ryzhov, S., Bunyatyan, K., Kadrov, S.: *Kul'turnyy kompleks Kukuten'-Trypillya ta yoho susidy*: L'viv: Vydavnytstvo «Astrolyabiya», s. 429-439. (In Ukrainian)
- Ryzhov, S.N. 2003. Pozdnetripol'skiye pamyatniki Bugo-Dneprovskogo Mezhdurech'ya V: Manzura, I.V. (red.) «*Stratum-plus*», №2, 2001—2002: «Vysshaya Antropologicheskaya Shkola». Kishinev, s. 187-195. (In Russian)
- Ryzhov, S.M., Shumova, V.O. 1997. Doslidzhennya pizn'otrypil's'kykh pam'yatok Buho-Dniprovskoho mezhyrichchya. V: Kadyeyev V.I.(v.red.) *Problemy istoriyi ta arkeolohiyi Ukrayiny*: Mizhnarodna naukova konferentsiya. Tezy dopovidey: vyd-vo «Byznes Inform». Kharkiv, s. 18-19. (In Ukrainian)
- Ryzhov, S.M., Shumova, V.O. 2021. Rezul'taty arkeolohichnykh doslidzhen' bilya sela Moshuriv na Cherkashchyni: *Arkeolohiya*, №2, c. 80-91. (In Ukrainian)
- Shumova V.O., Ryzhov, S.M., 1997. Doslidzhennya pizn'otrypil's'koho poselennya bilya s. Hordashivka na Cherkashchyni. V: Kadyeyev, V.I.(v.red.) *Problemy istoriyi ta arkeolohiyi Ukrayiny*: Mizhnarodna naukova konferentsiya. Tezy dopovidey: vyd-vo «Byznes Inform». Kharkiv, s. 23-24. (In Ukrainian)
- Shumova, V.O., Sukhovyy, M.O. 1997. Novi dannii pro trypil's'ku kul'turu na Cherkashchyni. V: Tolochko, P.P. (v. red.) *Pam'yatky ta vyznachni mistysya Shevchenkivs'koho krayu. Problemy okhorony ta doslidzhennya*. Tezy dopovidey: DKPP «TYRAZH»: Kyiv-Kaniv, s. 142-143. (In Ukrainian)
- Shumova, V.O. 1997. Novi vidkryttya na Cherkashchyni (pizn'otrypil's'ke poselennya bilya s. Hordashivka). V: Zayets', I.I. (red.) *XVI Vinnyts'ka istoriko-krayeznavcha oblasna konferentsiya*. Tezy dopovidey: «VHPY-Laboratoriya fotoofsetnoho druku». Vinnytsya, s. 10-12. (In Ukrainian)

Shumova Valentyna O.¹

¹ DSc Senior Lecturer at the Department of Archaeology of the National University "Kyiv-Mohyla Academy" (retired member)
address: Skovorody St, 2, Kyiv 04070, Ukraine
ORCID: 0000-0003-0176-7468
e-mail: vshumova@ukr.net

THE RESULTS OF INVESTIGATIONS AT THE TRYPILLIA SETTLEMENT OF HORDASHIVKA II IN CHERKASSY REGION

Rescue archaeological excavations at the Trypillia settlement of Hordasivka-II (Zvenigorodka district, Cherkassy region) were started in 1996. This settlement is located at western bank of Hirs'kyi Tikych river, in 2.5 km to the west from the south-eastern edge of the village. It is placed on a part of plateau formed by the creek valley from the north and long cavin from the east. Visual observations indicate elliptic structure composed of a single row of dwellings. Settlement size did not exceed 3 ha.

The rectangular-shaped Dwelling 1 excavated in Hordashivka (12.5 x 5.0 m) was oriented from north-west to south-east. It is reconstructed as a house with the lower storey's floor covered by clay and massive ceiling of the lower storey (= floor of the upper storey). Most of the interior details were found on the floor of the lower storey. These are the fireplace, working space, elevations.

Collection of finds is mostly represented by pottery (70% of the assemblage is referred to kitchen pottery and 30% of the assemblage is referred to table pottery). Part of the table pottery is decorated in black monochromic painting. Analysis of ceramics allows dating the settlement to Tripolye CII. Considering the relative and absolute chronology (radiocarbon dates obtained for Sharin III), this site may be dated to c. 3400 – 3200 BC. Materials from Hordashivka are "genetically" linked to post-Kosenovskaya group populations in the Southern Bug and Dnieper interfluvium. This is traced by the specifics of the technology of vessels production and their decoration. It is important to admit ceramic influences from Sofievskaya group populations in the Middle Dnieper region. Settlements which are chronologically similar to Hordashivka II in the Southern Bug and Dnieper interfluvium are not numerous. Later sites in this area are not known, while Trypillia traditions continued in other regions.

Keywords: Hordasivka-II, Late Trypillia (C II), settlements, houses, reconstruction, ceramics, chronology.

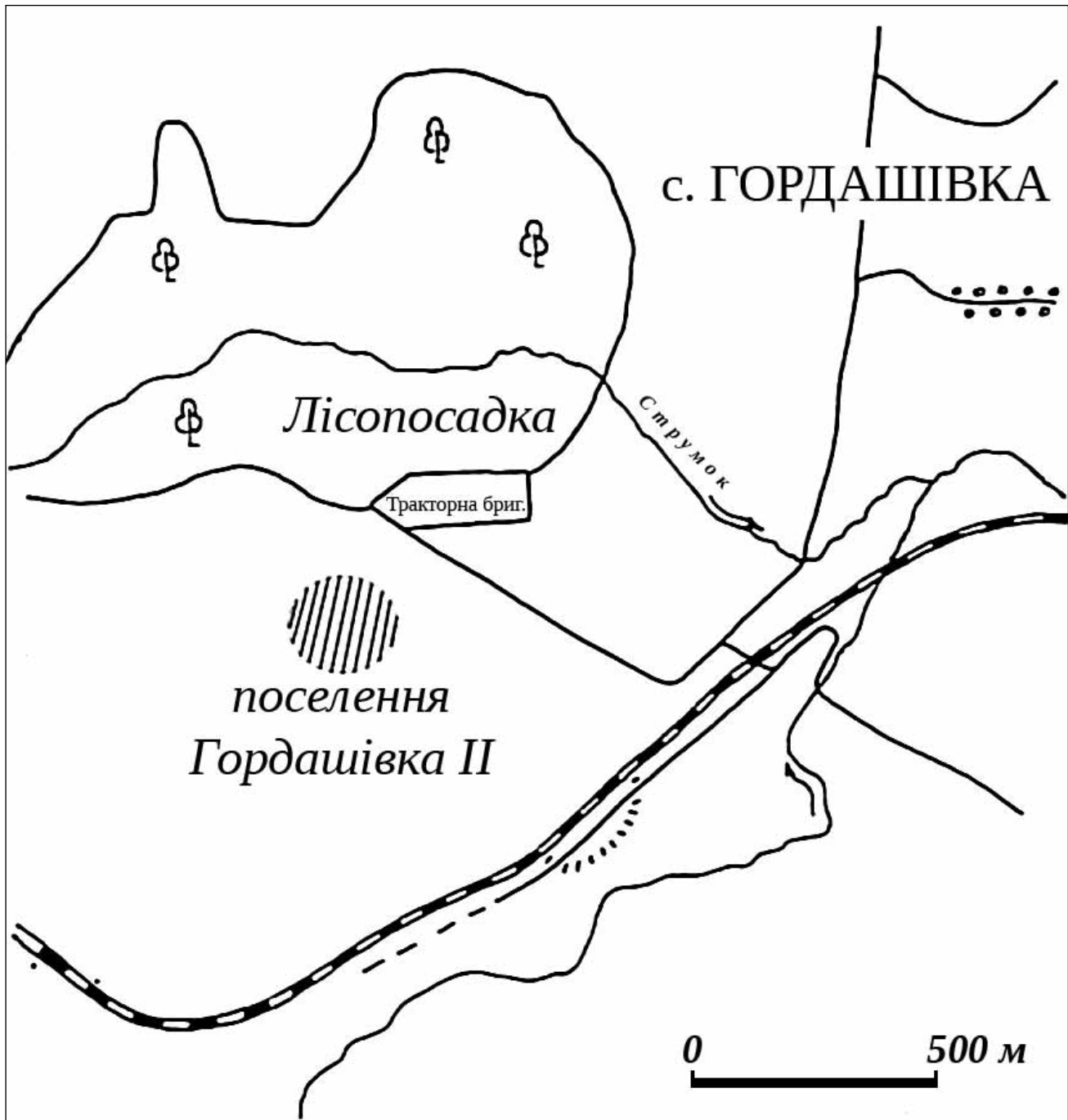

Рис. 1. Гордашівка-II. Місцезнаходження пам'ятки.

Fig. 1. Hordashivka-II. Location of the settlement.

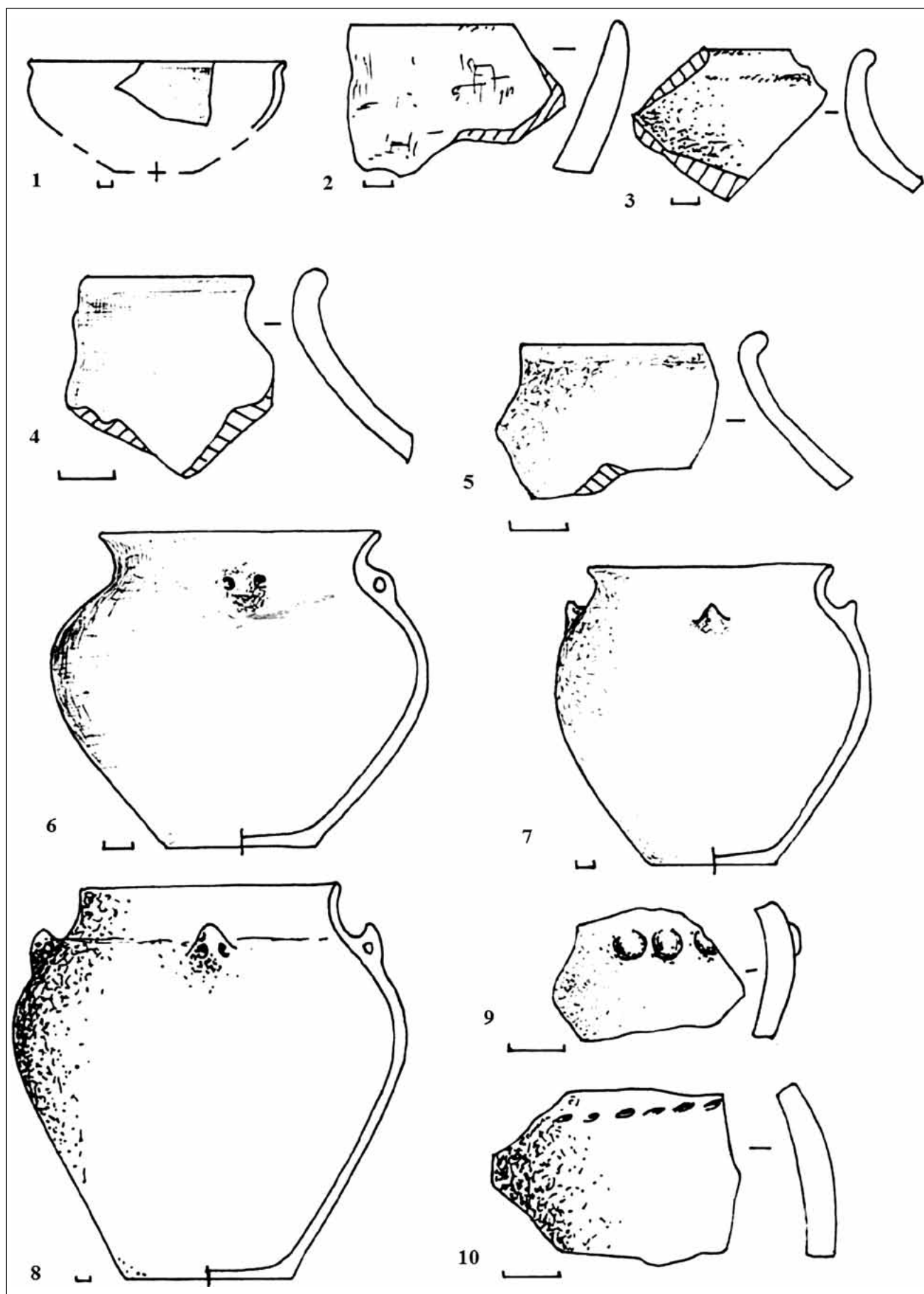

Рис.2. Гордашівка-II. 1 - 10 — кухонний посуд.
Fig. 2. Hordashivka-II. 1 - 10 — kitchen pottery.

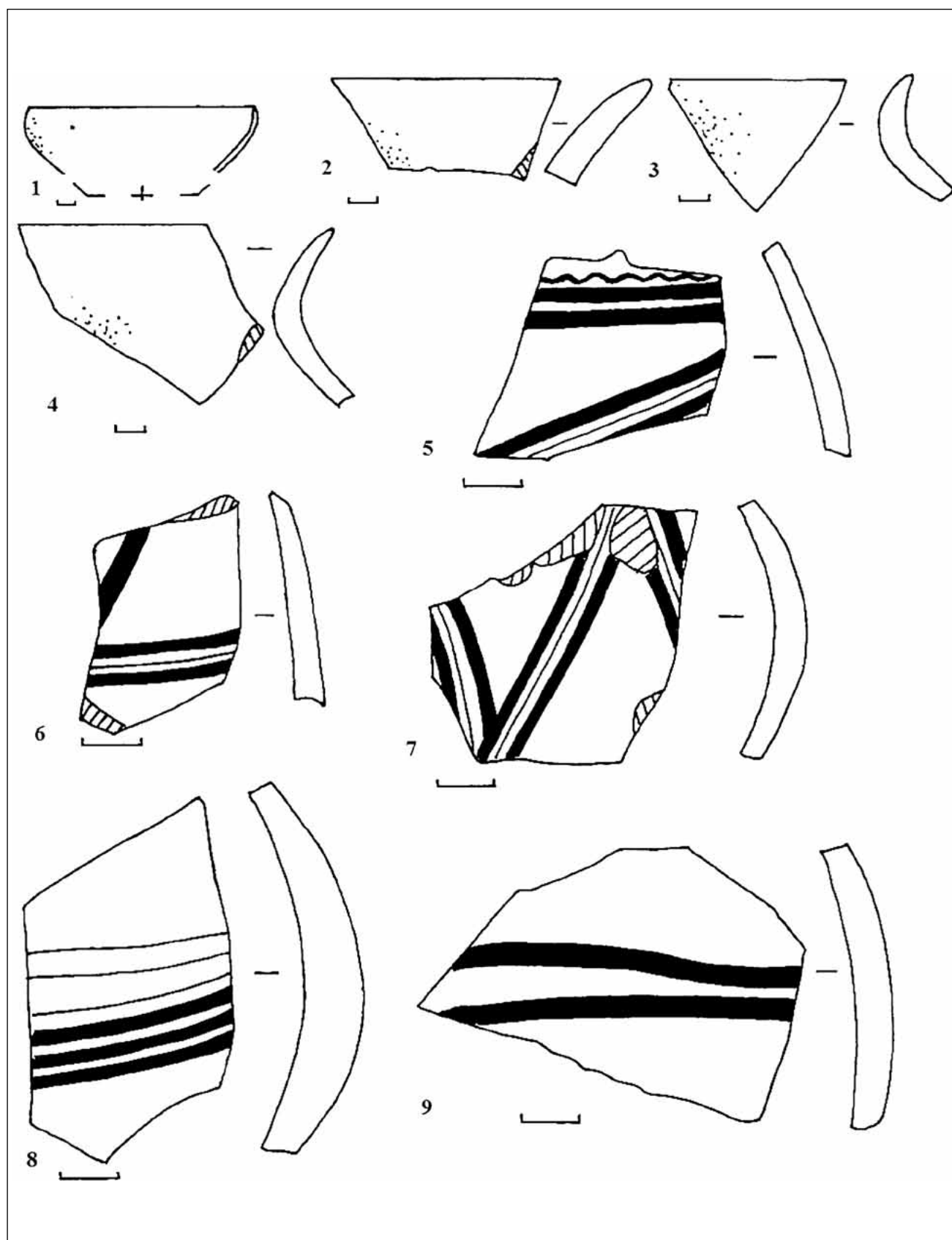

Рис. 3. Гордашівка-II. 1 – 9 — столовий посуд.

Fig. 3. Hordashivka-II. 1 – 9 — table pottery.

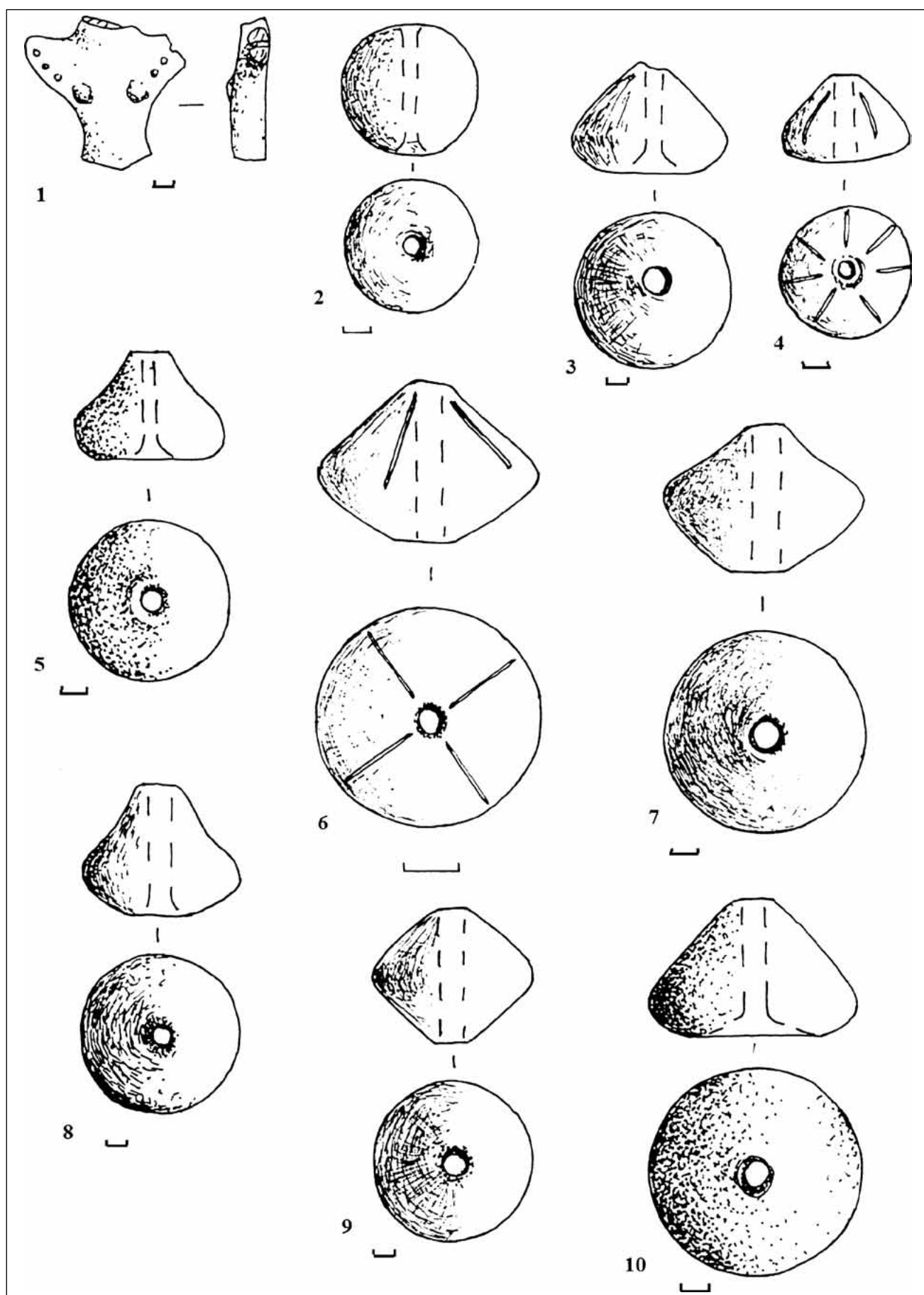

Рис. 4. Гордашівка-II. 1 — антропоморфна фігурка, 2 - 10 — прясла.

Fig. 4. Hordashivka-II. 1 - anthropomorphic figurine, 2 - 10 - spindle whorls.

